

JÓ DÖNTÉS VOLT? ROSSZ DÖNTÉS VOLT? DE MI LETT VOLNA, HA...?

■ A magyarországi *BBC History* idei 8. lapszáma – a folyóirattól már megszokott, szakmailag és a lapdízajnt, illusztrációs anyagot tekintve is igen minőségi színvonalon – több olyan témával is foglalkozik, amelyek különböző korok jelentősebb, augusztushoz kötődő híres történéseit, csatáit, és személyiségeit elemzik, mutatják be és elevenítik fel az olvasó számára. A lapszám strukturálisan három, egymástól markánsan elkülöníthető tömbre tagolódik. Az egyik Japán második világháborús éveinek egy-egy momentumát vázolja, a második a brit történelem korszakaiból ragad ki egy-egy epizódot, a harmadikban pedig Magyarország múltjának bizonyos fejezeteiből kaphatunk ízelítőt.

Ezek közül talán a legfontosabb a Japán ellen ledobott atombombák körüli eseményeknek a bemutatása és az ezek által előidézett, mai napig tartó vitáknak a tárgyalása, amelyek nemcsak a történelemszadalmat osztják/osztották meg, de más szakmabeliek körében is sok ellenétet gerjesztettek az elmúlt évtizedek során. Az idén megrendezett hirosimai és nagaszaki bombázások 70. évfordulója meghatározó jelentőségűnek számított Japán politikai és közéletében is, hiszen a jelentős parlamenti többséggel rendelkező kormány miniszterelnöke, Shinzo Abe 2015. augusztus 15-én mondott beszédében nem kért bocsánatot a Japán által elkövetett háborús bűnökért, csupán annyit mondott, hogy ezt már korábban megtették, továbbá következetesen kerülte a „háborús agresszor” jelző használatát is. Az évforduló kapcsán a japán császár, Akihito is megszólalt, ő azonban teljesen másképp közelített az eseményekhez, és nyilatkozata mély megbánást közvetített. A miniszterelnök (aki Japán újbóli felemelését tűzte ki kormánya legfontosabb politikai stratégiájaként) és a császár beszéde közti kontrasztot tovább élesíti a nemzetközi közösség eltérő állásfoglalása a két különböző irányú megnyilvánulást tekintve. Ennek tükrében a történészek is sokszor egymástól homlokegyenest eltérő véleményeket fogalmaznak meg, ezekben azonban már nem Japán háborús szerepe és felelőssége körül zajlik a vita (hiszen abban egyetértenek, hogy a „felkelő nap országát” egyértelműen felelősség terheli a Csendes-óceán térségében elkövetett katonai agressziók, háborús bűnök miatt), hanem, hogy szükséges volt-e az atombom-

bák bevetése. *Jó döntés volt? Rossz döntés volt? De mi lett volna, ha...?* És folytathatnánk a kérdések sorát. A folyóirat első oldalán a magyarországi *BBC History* főszerkesztője, Papp Gábor is ennek a kérdéskörnek a jegyében írja „levelét” – valójában a lapszám felvezetőjét –, amelynek címe: *A kötelező ítélkezésről*. A szerző többek között megemlíti, hogy a 20. század egyik legvitatottabb eseményére nem adható egyértelmű válasz, hiszen a bombatámadások előzményeit és utólagos hatásait kutató történész teljesen objektív feltárás után sem vonhat le ítélet-szerű következtetéseket. A „mi lett volna, ha...?” kérdésnek pedig nincs relevanciája. Beszélni, elgondolkodni lehet róla, de az akkori események politikai és katonai vezetőinek a döntéseit ennek a kérdésnek alávetni nem lehetséges. A brit *BBC History* e tárgykör kapcsán kérdezett meg nyolc elismert, híres történészt, akik választát a magyarországi változat is közölte a lapszámában. Papp Gábor ugyanakkor egy érdekes jelenségre hívja fel a figyelmet. Szerinte a hetven év körüli történészek teljesen másképp percipálják az akkori eseményeket, sokkal érzékenyebbek a témát illetően, mint a fiatalabbak, hiszen előbbieket a hidegháborús nemihez tartozónak, akikben folyamatosan munkált egy nukleáris támadás lehetőségének a veszélye. A 34–36. oldalakon megjelenített történészi vélekedések igen eltérők. Négyen az atombomba bevetésének szükségességére mellett törnek lándzsát – vagy legalábbis ezt az alternatívát vélik a kisebb rossznak –, hárman viszont pedig szükségtelennek ítélik a „*Little Boy*” és a „*Fat Man*” ledobását.

Japán második világháborús eseményei vonatkozásában egy másik, szintén jelentős és kényes kérdéskör a kamikaze-pilóták öngyilkos küldetési hátterének a feltárása. Christopher Harding történész *Vonakodó öngyilkosok* című írásában mutatja be a fiatal japán kamikaze-pilóták lelki vívódásait, és nem a megszokott módon, fanatikusokként, agnosztakként ábrázolja őket, hanem egy rettegő, kétségbeesett kamikazeképet rajzol meg.

A fentebb említett témákon kívül a történelmi folyóirat több más, egyéb témájú, érdekes írást is kínál olvasóinak. Ezek közül némelyik a közelmúlt vagy éppen a jelen különféle politikai és társadalmi helyzetait (a Skót Nemzeti Párt megerősödése vagy az Európát érintő beván-

dorlás-, menekültügyi kérdés) elemzi. De azok, akik a 19–20. századforduló magyar konyhája, a Matterhorn meghódítására indított hegymászó expedíció tragédiája és ennek következményei vagy épp a távol-keleti Burma történelme iránt

érdeklődnek, szintén ajánlott módon kézbe vehetik a *BBC History* augusztusi számát és bővíthetik ismereteiket a tartalmas és érdekesítő írások révén. (*BBC History* 2015. augusztus)

Fazakas László

ISZLÁM REFORMÁCIÓ?

■ Ayaan Hirsi Ali nevét nem árt megjegyezni, mert az egyik legérdekesebb (és leghitelesebb) hang az iszlám körüli jelenlegi vitákban. „Szomáliai nomádból holland parlamenti képviselő, első számú közellenség, kétszeres emigráns, illetve ki tudja, hány-szoros politikai menekült” – írtam egykor röviden a most 45 éves hölgy életpályájáról. Minek tagadjam, addig megjelent néhány könyvének friss olvasata is belejárt ebbe az elfogultan pozitív hangnembe. Az ateista nőjogi harcos világnézete egy mondatban: „az intolerancia tolerálása gyávaság”.

A karizmatikus szépségű politikusnő Hirsi Magan Isse szomáli tudós, politikus és ellenzéki vezető lányaként született. Apja távollétében, kislánykorában a törzsében szokásos női nemiszervcsonkításon esett át, és ez csak az egyik az öt sorozatban ért és általa az iszlámmal összefüggésbe hozott traumák közül, amelyekből holland emigrációba menekült (részletesebben magyarul lásd az Ulpiusnál 2007-ben megjelent *Az engedetlen*, valamint az egy évvel később megjelent *A hitetlent*).

Hollandiai tartózkodása alatt Ayaan írta a 2004-es *Submission* című iszlámellenes propagandafilmet forgatókönyvét. A film rendezője, Theo Van Gogh (a festő Vincent szintén Theo nevű testvérének leszármazottja) meggyilkolása óta Hirsi Ali folyamatos rendőri védelem alatt áll, és ismeretlen helyen él. Mivel a holland politikai menedékjog megszerzése érdekében 1992-ben valótlán adatokat adott meg, lemondott 2003-ban megszerzett képviselői mandátumáról, ami az akkori holland kormány bukásához vezetett. 2007 óta holland-amerikai kettős állampolgár, és az iszlám nemzetközileg egyik legismertebb kritikusa.

Legújabb könyvében, a *Heretic: Why Islam needs a Reformation now* című kötetben (kb. *Az eretnek. Az iszlám reformáció szükségességéről*. Harper Publications, 2015) a rajongói által rettenthetetlen jogharcosként és a szólásszabadság hősnőjeként számon tartott szerző amellelt érvel, hogy az iszlám extrémizmus jelenlegi előretörése a reform lehetőségét nyújtja a mérsékelt muszlimok szá-

mára. A kötet részletesebb ismertetése helyett itt csupán a kanadai Maclean's folyóiratnak adott interjúja főbb gondolatainak összefoglalására vállalkozhatom.

Kiindulópontként A. H. A. azt szögezi le, hogy jelenleg egyetlen, reformálatlan iszlámról, de a muszlimok három csoportjától beszélhetünk. Az elsőt a vallási fundamentalisták és szélsőségesek alkotják, a másodikat a muszlimok túlnyomó többsége, akik „csupán békében szeretnék élni a maguk életét”, a harmadik csoportot pedig a reformerek alkotják. Megítélése szerint jelenleg az első csoport van fölényben (Iszlám Állam, Al-Káida, Al-Sahab, a Muszlim Testvériség, sőt Szaúd-Arábia és Irán), ez azonban (általa óvatosságnak mondott) becslése szerint a világ 1,6 milliárdos muszlim közösségének mindössze 3%-át teszi ki, vagyis mintegy 48 millió egyént. „Ők állami területeket uralnak, hatalmas erőforrásokkal rendelkeznek, és hajlandóak olyan módszereket is alkalmazni, amiket a másik két csoport sohasem használna.”

Velük szemben erősíteni a túlnyomó többségben levő mérsékelt hadállásait könyvében. Elsősorban a bibliaértelmezésben már régóta meghaladott literalizmus elhagyását sürgeti. A vallásilag szélsőséges hívő számára ugyanis a Próféta egyes cselekedeteinek követése olyan tettekre buzdít a 21. századi civilizált világban, amelyek nem értelmezhetők másként, mint hadüzenet vagy közönséges bűncselekmény. Másodsorban sürgős változtatásra szorul az, amit Hirsi Ali így jellemez: „a halál utáni életben való túlzott érdekltség a halál előtti élet helyett” (*„excessive investment in life after death instead of life before death”). A harmadik pont maga az emberi jogokat sértő saria, a negyedik pedig egy Nyugaton kevésbé ismert elv, „a helyes megparancsolása és a helytelen megtiltása” (*al-amr bi-lma'rüf wa-n-nahy 'ani l-munkar*) alkalmazása, vagyis a kritikai diskurzust és a vitát ellehetetlenítő valláserkölcsterrorja. Dévényi Kinga összefoglalása alapján: „Az iszlám e fontos alapelve a Korán III. szúrá 104. versében van először megfogalmazva. Ez az elv az, amelyikre hivatkozva be*